

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Перший проректор

Ю. І. Якименко
(ініціали, прізвище)

КБІТНБ 2014 р.

ОСНОВИ ОХОРОНИ ПРАЦІ

ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
підготовки бакалаврів
для всіх напрямів університету

Ухвалено Методичною радою
університету

Протокол від 17.04 2014 р. № 8

Заступник голови методичної
ради

[Signature]
(підпис)

(ініціали, прізвище)

« 17 » 04 2014 р.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Перший проректор

_____ Ю. І. Якименко
(підпис) (ініціали, прізвище)

«_____» _____ 2014 р.

ОСНОВИ ОХОРОНИ ПРАЦІ

ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
підготовки бакалаврів
для всіх напрямів університету

Ухвалено Методичною радою
університету

Протокол від _____ 2014 р. №__

Заступник голови методичної
ради

_____ (підпис) _____ (ініціали, прізвище)

«_____» _____ 2014 р.

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

доцент, канд. техн. наук, доцент Полукаров Олексій Ігорович
(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові)

(підпис)

доцент, канд. техн. наук, доцент Каштанов Сергій Федорович
(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові)

(підпис)

доцент, докт. техн. наук, доцент Третьякова Лариса Дмитрівна
(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові)

(підпис)

Програму затверджено на засіданні кафедри
охорони праці, промислової та цивільної безпеки
(повна назва кафедри)

Протокол від « 27 » березня 2014 року № 7

Завідувач кафедри

(підпис) О. Г. Левченко
(ініціали, прізвище)

« 27 » березня 2014 р.

Вступ

Програму навчальної дисципліни “Основи охорони праці”
(назва навчальної дисципліни)

складено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів
(назва ОКР)

всіх напрямів на основі Типової навчальної програми нормативної дисципліни “Основи охорони праці” для вищих навчальних закладів, затвердженої Заступником Міністра освіти і науки, молоді та спорту України 18.03.2011 р., що розроблена відповідно до наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи та Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 21.10.2010 року № 969/922/216 «Про організацію та вдосконалення навчання з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності та цивільного захисту у вищих навчальних закладах України», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 9 листопада 2010 року за № 1057/18352.

Навчальна дисципліна належить до циклу професійної та практичної підготовки

Предметом навчальної дисципліни є законодавчі та нормативно-правові, організаційно-технічні і санітарно-гігієнічні основи охорони праці, необхідні для виконання майбутніми фахівцями професійних обов'язків у напрямку забезпечення належних безпечних і здорових умов праці на окремих робочих місцях і у невеличких підрозділах (трудових колективах) з урахуванням особливостей майбутньої професії і можливих первинних посад бакалаврів.

Міждисциплінарні зв'язки: У структурно-логічній схемі вона вивчається на етапі підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр” після дисципліни природничо-наукової підготовки, дисципліни “Безпека життєдіяльності” та основних дисциплін циклу професійної та практичної підготовки, коли студенти мають достатнє уявлення щодо умов їхньої майбутньої професійної діяльності. Це забезпечує можливість викладання дисципліни “Основи охорони праці” з урахуванням професійної орієнтації майбутніх фахівців.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Мета навчальної дисципліни.

Метою дисципліни є формування у студентів усвідомлення відповідальності за особисту та колективну безпеку та здатностей (компетенцій) для її оцінки і забезпечення на робочих місцях і у підрозділах під час майбутньої професійної діяльності на першій посаді.

За результатами вивчення дисципліни бакалаври за відповідними напрямами підготовки мають бути здатними вирішувати професійні завдання з урахуванням вимог охорони праці та володіти такими компетенціями: .

- використовувати положення законодавчих актів і нормативно-правових документів з охорони праці та промислової безпеки у своїй діяльності;
- оцінювати санітарно-гігієнічні умови і рівень безпеки праці;
- володіти основними методами збереження життя, здоров'я та працездатності працівників під час майбутньої професійної діяльності у межах своєї компетенції на первинній посаді;

- виконувати професійні функції, обов'язки і повноваження з охорони праці на робочому місці (первинної посаді);

1.2. Основні завдання навчальної дисципліни.

Згідно з вимогами програми навчальної дисципліни студенти після засвоєння кредитного модуля мають продемонструвати такі результати навчання:

знання :

соціально-економічних, правових і організаційних основ охорони праці;

- соціально-економічних, правових і організаційних основ охорони праці;
- основ гігієни праці і виробничої санітарії;
- основ виробничої і пожежної безпеки.

уміння:

в виробничо-технологічній діяльності:

- оцінювати технологічні процеси та обладнання на відповідність вимогам безпеки;
- обґрунтовувати вибір оптимальних умов і режимів праці в галузі діяльності на основі сучасних досягнень в сфері охорони праці;
- виконувати виробничо-технологічні функції із обов'язковим додержанням і забезпеченням усіх вимог гігієни і безпеки праці;

в організаційно-управлінській діяльності:

- оцінювати виробниче середовище на відповідність санітарно-гігієнічним вимогам;
- володіти базовими організаційними методами збереження життя, здоров'я та працездатності виробничого персоналу, профілактики виробничого травматизму та професійної захворюваності на робочому місці, у виробничому колективі в обсязі, необхідному для виконання професійних обов'язків на первинній посаді;
- здійснювати організаційну діяльність у первинному трудовому колективі (підрозділі) з обов'язковим додержанням і виконанням вимог охорони праці;
- проводити інструктажі з охорони праці на робочих місцях;

в проектно-конструкторській діяльності:

- забезпечувати максимальний рівень безпеки і гігієнічних характеристик технологічних процесів і обладнання на стадії їх створення (проекування) у межах своєї компетенції.

досвід:

- оцінки відповідності умов праці вимогам чинних нормативно-правових актів з охорони праці на робочих місцях;
- аналізу пожежної небезпеки об'єктів і вибору первинних засобів пожежогасіння.

2. Структура навчальної дисципліни

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 54 годин/1,5 кредитів ECTS і складається з одного кредитного модулю.

Рекомендований розподіл навчального часу

Форма навчання	Кредитні модулі	Всього		Розподіл навчального часу за видами занять				Семестрова атестація
		кредитів	годин	Лекції	Практичні (семінарські) заняття	Лабораторні роботи (комп'ютерні практикуми)	СРС	
<i>Денна (для технологічно небезпечних напрямів підготовки)</i>	<i>1</i>	<i>1,5</i>	<i>54</i>	<i>10</i>	<i>-</i>	<i>8</i>	<i>36</i>	<i>екзамен</i>
<i>Денна (для інших напрямів підготовки)</i>	<i>1</i>	<i>1,5</i>	<i>54</i>	<i>10</i>	<i>8</i>	<i>-</i>	<i>36</i>	<i>екзамен</i>
<i>Заочна</i>	<i>1</i>	<i>1,5</i>	<i>54</i>	<i>4</i>	<i>4</i>	<i>-</i>	<i>46</i>	<i>екзамен</i>

3. Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Вступ. Загальні питання охорони праці

Сучасний стан охорони праці в Україні та Європейському Союзі. Зміст дисципліни “Основи охорони праці”. Суб’єкти та об’єкти охорони праці. Основні терміни та визначення в галузі охорони праці.

Тема 2. Правові та організаційні основи охорони праці

Конституційні засади охорони праці в Україні. Законодавство України про охорону праці. Основні принципи державної політики України у галузі охорони праці. Гарантії прав працівників на охорону праці, пільги і компенсації за важкі та шкідливі умови праці.

Відповідальність посадових осіб і працівників за порушення законодавства про охорону праці.

Нормативно-правові акти з охорони праці (НПАОП): визначення, основні вимоги та ознаки.

Тема 3. Державне управління охороною праці, державний нагляд і громадський контроль за охороною праці

Система державного управління охороною праці в Україні. Компетенція та повноваження органів державного управління охороною праці. Органи державного нагляду за охороною праці, їх основні повноваження. Громадський контроль за дотриманням законодавства про охорону праці.

Тема 4. Організація охорони праці на підприємстві

Структура, основні принципи і органи управління охороною праці в організації.

Служба охорони праці підприємства. Статус і підпорядкованість. Основні завдання, функції служби охорони праці. Права і обов'язки працівників служби охорони праці.

Громадський контроль за станом охорони праці в організації. Уповноважені найманими працівниками особи з питань охорони праці, їх обов'язки і права.

Комісія з питань охорони праці підприємства. Основні завдання та права комісії. Регулювання питань охорони праці у колективному договорі.

Атестація робочих місць за умовами праці. Мета, основні завдання та зміст атестації. Організація робіт та порядок проведення атестації робочих місць. Карта умов праці.

Тема 5. Навчання з питань охорони праці

Принципи організації та види навчання з питань охорони праці. Вивчення основ охорони праці у навчальних закладах. Навчання і перевірка знань з питань охорони праці працівників під час прийняття на роботу і в процесі роботи. Спеціальне навчання і перевірка знань з питань охорони праці працівників, які виконують роботи підвищеної небезпеки. Інструктажі з питань охорони праці. Види інструктажів. Порядок проведення інструктажів для працівників. Інструктажі з питань охорони праці для вихованців, учнів, студентів. Допуск працівників до самостійної роботи.

Тема 6. Профілактика травматизму та професійних захворювань

Виробничі травми, професійні захворювання, нещасні випадки виробничого характеру. Мета та завдання профілактики нещасних випадків професійних захворювань і отруєнь на виробництві. Основні причини виробничих травм та професійних захворювань. Основні заходи із запобігання травматизму та професійним захворюванням.

Тема 7. Основи фізіології та гігієни праці

Завдання і зміст гігієни праці та виробничої санітарії. Основи фізіології праці. Чинники, що визначають санітарно-гігієнічні умови праці. Класи шкідливості підприємств за санітарними нормами. Вимоги до виробничих та допоміжних приміщень. Вимоги до розташування виробничого устаткування та організації робочих місць.

Загальні підходи до оцінки та забезпечення належних, безпечних і здорових умов праці за такими факторами виробничого середовища: мікроклімат і забруднення повітря робочої зони, освітлення, шум, ультра-та інфразвук, вібрації, випромінювання.

Загальна класифікація засобів індивідуального захисту (ЗІЗ) і вимоги до безпечного їх використання.

Зміст даної теми конкретизується і корегується кожним викладачем у робочій навчальній програмі з урахуванням специфіки напрямку підготовки фахівця

Тема 8. Основи виробничої безпеки

8.1. Загальні вимоги безпеки

Загальні вимоги безпеки до технологічного устаткування та процесів. Безпека під час експлуатації систем під тиском і криогенної техніки. Безпека під час вантажно-розвантажувальних робіт. Захисний одяг і взуття. Засоби захисту голови, рук, очей, обличчя. Засоби захисту для робіт на висоті.

8.2. Електробезпека

Дія електричного струму на організм людини. Електричні травми. Чинники, що впливають на наслідки ураження електричним струмом.

Класифікація приміщень за ступенем небезпеки ураження електричним струмом. Напруга дотику та кроку. Ураження електричним струмом під час прямого і непрямого

дотику до електроустановок. Заходи безпечної експлуатації електроустановок. Електрозахисні засоби.

Надання першої допомоги у разі ураженні електричним струмом.

Тема 9. Основи пожежної безпеки виробничих об'єктів

Організаційно-правові основи та структура забезпечення пожежної безпеки на виробництві. Законодавчі та нормативно-правові акти з пожежної безпеки.

Показники вибухопожежонебезпечності матеріалів і речовин. Категорії приміщень за вибухопожежонебезпечністю. Класифікація вибухонебезпечних та пожежонебезпечних зон.

Основні заходи і засоби пожежної профілактики та протипожежного захисту. Вибір і використання первинних засобів пожежогасіння. Порядок використання систем евакуації. Дії персоналу під час виникнення пожежі.

4. Рекомендована тематика практичних занять

Метою практичних занять є поглиблення знань за окремими темами лекційного матеріалу і питань, які вивчають самостійно, формування умінь та набуття досвіду оцінювати виробниче середовище на відповідність санітарно-гігієнічним вимогам, аналізу пожежної небезпеки об'єктів і вибору первинних засобів пожежогасіння.

Рекомендується така тематика практичних занять.

1. Оцінка і способи забезпечення відповідності вимогам охорони праці параметрів повітря робочої зони.
2. Оцінка і способи забезпечення відповідності вимогам охорони праці параметрів освітлення (природного, штучного) виробничих і офісних приміщень.
3. Оцінка і способи забезпечення відповідності вимогам охорони праці параметрів шуму, ультра- інфразвуку на робочих місцях.
4. Оцінка і способи забезпечення відповідності вимогам охорони праці параметрів виробничих вібрацій.
5. Розрахунок систем вентиляції і кондиціювання повітря.
6. Аналіз пожежної небезпеки об'єктів Методи і засоби гасіння пожеж.

Тематика практичних занять визначається фаховою спрямованістю за відповідним напрямом підготовки бакалаврів, обирається та наводиться у робочій навчальній програмі дисципліни «Основи охорони праці». При цьому допускається розширення переліку і тем практичних занять якщо цього вимагають специфіка і особливості напряму підготовки.

5. Рекомендований перелік лабораторних робіт

Метою лабораторних робіт є оволодіння студентами засобами і методами дослідження параметрів виробничого середовища та трудового процесу, оцінки небезпечних і шкідливих чинників, впровадження заходів їх нормалізації та використання засобів захисту.

Рекомендується така тематика лабораторних робіт.

1. Дослідження параметрів мікроклімату робочої зони та оцінка щодо відповідності їх нормативним значенням.
2. Дослідження вмісту шкідливих речовин у повітрі робочої зони та вибір відповідних засобів індивідуального захисту органів дихання.
3. Дослідження електробезпеки працівників під час роботи у трифазних електромережах з різними режимами роботи нейтрального проводу.

4. Дослідження та оцінка показників природного освітлення.
5. Дослідження та оцінка показників штучного освітлення.
6. Дослідження та оцінка параметрів шуму. Оцінка ефективності звукоізолюючих екранів та засобів індивідуального захисту органів слуху.
7. Дослідження параметрів і ефективності роботи систем вентиляції.

Тематика лабораторних робіт, яка може розширюватись, визначається фаховою спрямованістю за відповідним напрямом підготовки бакалаврів та наводиться у робочій навчальній програмі дисципліни «Основи охорони праці».

6. Рекомендована література

6.1. Основні законодавчі та нормативно-правові акти

- 1.1 Закон України «Про охорону праці».
- 1.2 Кодекс законів про працю України.
- 1.3 Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я».
- 1.4 Закон України «Про пожежну безпеку».
- 1.5 Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку».
- 1.6 Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення».
- 1.7 Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності».
- 1.8 Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності».
- 1.9 Закон України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності»
- 1.10 НПАОП 0.00-4.09-07. Типове положення про комісію з питань охорони праці підприємства. Наказ Держгірпромнагляду від 21.03.2007 р. № 55.
- 1.11 НПАОП 0.00-4.11-07. Типове положення про діяльність уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці. Наказ Держгірпромнагляду від 21.03.2007 р. № 56.
- 1.12 НПАОП 0.00-4.21-04. Типове положення про службу охорони праці. Наказ Держнаглядохоронпраці від 15.11.2004 р. № 255.

6.2. Основна література

- 2.1 Основи охорони праці: підручник. [Ткачук К.Н., Халімовський М.О., Зацарний В.В., Зеркалов Д.В. та ін].. – К.: Основа, 2011. – 474 с.
- 2.2 Ткачук К. Н., Зацарний В. В., Каштанов С.Ф. та ін. Охорона праці та промислова безпека: навч. посіб. – К.: Лібра, 2010. – 559 с.
- 2.3 Третьяков О.В., Зацарний В.В., Безсонний В.Л. Охорона праці: Навчальний посібник з тестовим комплексом на CD/ за ред. К.Н. Ткачука. – К.: Знання, 2010. – 167 с. + компакт-диск.
- 2.4 Третьякова Л.Д., Литвиненко Г.Є. Засоби індивідуального захисту; виготовлення та застосування: навч. посіб.. – К.: Лібра, 2008. – 317 с.
- 2.5 Ткачук К.Н., Мольчак Я.О., Каштанов С.Ф., Полукаров О.І. та ін. Управління охороною праці: Навчальний посібник. – Луцьк: 2012. – 287 с.
- 2.6 Ткачук К.Н., Єсипенко А.С., Филипчук В.Л., Полукаров О.І. та ін. Система державного нагляду за промисловою безпекою та охороною праці: Навчальний посібник. – Рівне: 2012. – 384 с.

- 2.7 Ткачук К.Н., Калда Г.С., Каштанов С.Ф., Полукаров О.І. та ін. Психологія праці та її безпеки: Навчальний посібник. – Хмельницький: 2011. – 135 с.
- 2.8 Ткачук К.Н., Филипчук В.Л., Каштанов С.Ф., Зацарний В.В., Полукаров О.І. та ін. Виробнича санітарія: Навчальний посібник. – Рівне: 2012. – 443 с.

6.3. Додаткова література

- 3.1 ДСТУ 2293-99. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять.
- 3.2 НПАОП 0.00-1.28-10 Правила охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин. Наказ Держгірпромнагляду від 26.03.2010р. № 65
- 3.3 Міждержавний стандарт ГОСТ 12.0.003-74 (1999) ССБТ Опасные и вредные производственные факторы. Классификация.
- 3.4 Міждержавний стандарт ГОСТ 12.0.230-2007 ССБТ. Системи управління охороною праці. Загальні вимоги.
- 3.5 ДБН 2.09.04-87 Адміністративні та побутові будівлі.
- 3.6 Рекомендації щодо організації роботи кабінету промислової безпеки та охорони праці. Затверджені Головою Держгірпромнагляду 16.01.2008 р.
- 3.7 Рекомендації щодо побудови, впровадження та удосконалення системи управління охороною праці. Затверджені Головою Держгірпромнагляду 7.02.2008 р.
- 3.8 Перелік професій, виробництв та організацій, працівники яких підлягають обов'язковим профілактичним медичним оглядам. Постанова Кабінету Міністрів України від 23 травня 2001 р. № 559.
- 3.9 Директива Ради Європейських Співтовариств 89/391/ЕЕС «Про впровадження заходів, що сприяють поліпшенню безпеки й гігієни праці працівників».
- 3.10 Конвенція МОП 187 «Про основи, що сприяють безпеці й гігієні праці».

8. Засоби діагностики успішності навчання

У якості засобів діагностики рекомендуються екзаменаційні білети з теоретичними та практичними завданнями або тести.

9. Методичні рекомендації

Уточнення змісту навчальної дисципліни «Основи охорони праці» для конкретних напрямів підготовки бакалаврів здійснюється у робочих навчальних програмах, на основі даної програми з урахуванням специфіки напряму та особливостей діяльності майбутнього фахівця.

У робочій навчальній програмі дисципліни завдання вивчення кредитного модулю подають у вигляді системи конкретних знань, умінь та компетенцій із зазначенням рівня їх сформованості за напрямом відповідно до освітньо-професійної програми.

Обсяги вивчення окремих тем дисципліни «Основи охорони праці», а також розподіл навчального часу за видами занять (лекції, СРС тощо) визначаються робочими навчальними планами, розробленими випусковими кафедрами з урахуванням форми навчання.

Робочі навчальні програми нормативної дисципліни «Основи охорони праці» щорічно поновлюють з урахуванням розвитку науки, техніки, культури, економіки, технологій та соціальної сфери.

Кафедра «Охорони праці, промислової та цивільної безпеки» спільно з факультетами НТУУ «КПІ» забезпечує студентам, що навчаються за індивідуальними програмами, можливість виконання навчальних завдань за індивідуальною програмою з дисципліни «Основи охорони праці».

Оцінка якості засвоєння навчальної програми з дисципліни «Основи охорони праці» включає поточний контроль успішності студентів та складання екзамену і здійснюється у відповідності до Положення про РСО, яке встановлює особливості рейтингу з урахуванням змістовної специфіки і розподілу навчального часу за видами занять. РСО ухвалюється на засіданні кафедри охорони праці, промислової та цивільної безпеки і додається до робочої навчальної програми.

Умови реалізації навчальної програми

Кафедра охорони праці, промислової та цивільної безпеки розробляє та затверджує уточнені навчальні (за потребою) та робочі програми дисципліни «Основи охорони праці», методичне забезпечення окремих занять та самостійної роботи студентів та затверджує їх на відповідних факультетах та в інститутах. Окремі заходи з вивчення питань охорони праці та контролю знань з цієї дисципліни передбачаються також в програмах виробничих практик та підсумкової державної атестації у відповідності до спільного наказу МОН, МНС та Держгірпромнагляду від 21.10.2010 р. № 969/922/216.